

DOSYA/KİTAP TANITIMI**MICHAEL RICHTER - GELDİLER VE KALDILAR:
ALMANYA TÜRKLERİ'NİN YAŞAM ÖYKÜLERİ*****Özet***Çeviren: Mutlu Çomak ÖZBATIR***

Hamburg'da yaşayan çeşitli yaş ve meslek gruplarından birinci kuşak Türk göçmenlere kendi göç öykülerini, bir anlamda da yaşamlarını, anlatma şansı veren Michael Richter'in "Geldiler Ve Kaldılar: Almanya Türkleri'nin Yaşam Öyküleri" kitabının tanıtımı yapılmıştır. Esas olarak 1960'ların başında başlayan ve miktar/form değiştirerek günümüze kadar gelen göç olgusunun bireysel göç deneyimleri üzerinden aktarmasının anlam ve önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar sözcükler: Almanya Türkleri -göç - göçmen- Türk göçmenler

Michael Richter- 'They Came and Stayed: The Life stories of the Germany Turks'.

Abstract

This is the introduction of Michael Richter's book The book is about own life stories of first generation migrants in different ages and occupations who lives in Hamburg. In essence, it has been focused on the importance of the quoting the migration phenomena, which started in the beginning of 1960's and come until today by changing form/quantity, in terms of personal experiences.

Key words: Germany Turks- migration- immigrant- Turkish immigrants

Almanca orijinali 2003 yılında Körber Vakfının katkıları ile 'Gekommen und Geblieben: Deutsch-Türkische Lebensgeschichten' adı ile yayınlanmış olan kitap, Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından 2005 yılında Mutlu Çomak-Özbatır tarafından dilimize kazandırıldı. Kitabın yazarı Hamburg'da sinemacılık ve serbest yazarlık yapan Michael Richter. Kitap projesi fikri, aslında, sosyal hizmet görevlisi Cengiz Yağlı'nın öncülüğünde başlayan Korber Vakfı bünyesindeki Türk-Alman Çay Saati etkinliğine dayanıyor. Yağlı, aynı zamanda Bergedorf Türk Emekliler ve Yaşlılar Birliği'nin de kurucusu ve projenin de yardımcı rehberi.

Almanya'ya Türk göçü akademik yönden birçok boyutu ile sayısız çalışmada ele alınmış olsa dahi, öz yaşam öykülerine dayanan bu tip çalışmaların sayısı literatürümüzde maalesef halen azınlıkta. Bu nedenle, Almanya'ya 1960'ların başında başlayan

ve miktar/form değiştirerek günümüze kadar gelen göç olgusunu bireysel göç deneyimleri üzerinden aktarması açısından bu kitap göç çalışmaları alanında son derece önemli bir yapıttır. Hamburg'da yaşayan çeşitli yaş ve meslek gruplarından birinci kuşak Türk göçmenlere kendi göç öykülerini, bir anlamda da yaşamlarını, anlatma şansı veren bu kitapta, bulaşıkçıdan imama, işadamından sendikacıya kadar değişen bir yelpazede on bir yaşam öyküsü yer alıyor. Sosyal bilimciler, özellikle de göç ekonomistleri açısından, kitabın en ilgi çekici yanı ise, yıllardır süre gelen entegrasyon tartışmaları bağlamında 'uyum(suzluğ)un' arkasında yatanın gerçekte ne olduğunu bizzat birinci ağızlardan dinlemektir.

Uzun süren bir misafirlik

Eserde yer alan on bir hayat hikayesindeki en temel ortak temalardan biri Türk göçmenlerin Almanya'ya tamamen geçici bir süre için gelmiş olmaları ve başlangıçta hiçbirinin "temelli" kalmak gibi bir niyetlerinin olmayışdır. Ne Alman tarafı ne de Türkler bu çok uzun süren misafirliğin bir gün kalıcılığa dönüşmesini baştan hesaba katmamış

*İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 113, Göç Çalışmaları 4, 2005.

**Hamburg Uluslararası Çalışma Enstitüsü Göç Araştırmaları Merkezi

görünüyorlar. Almanya'nın "göç gerçeğini" uzun süre yok saymasında bu hazırlıksız yakalanma halinin de payı olduğu düşünülebilir. Hatta göçün yarattığı sosyal problemlerin tartışmaya açılması için Türk göçmen işçi ve ailelerinin Almanya'ya yerleşmeleri milat olmuştur. Almanya'ya yerleşmek fikri ne kadar hesapta yoksa bir kez yerleştikten sonra Türkiye'ye "kesin dönüş" yapmak fikri de Türk göçmenler arasında bir o kadar yaygın ve baskın olagelmıştır. Gerek kitaptaki on bir öyküden gerekse diğer araştırmaların sonuçlarından gördüğümüz ise kesin dönüş fikrinin büyük oranda, gerçekçi olmayan bir hayalden ibaret kaldığıdır. Günümüzde kesin dönüş düşüncesinin alternatifi ise çevrimsel/sirküler göç (circular migration)tür. Kitaptaki öykülerin çoğunda gördüğümüz gibi, şimdilerde emekliliklerini yaşamakta olan birinci kuşak Türk göçmenlerin büyük bir kısmı yılın altı ayını Almanya'da altı ayını ise Türkiye'de geçirdikleri ara bir çözüm bulmuş durumdadır. Türkiye'ye mi Almanya'ya mı, her ikisine de mi, yoksa hiçbirine mi ait olduklarını zaman zaman sordukları bu parçalı yaşamlarına kuşkusuz kimlik ve köken sorgulamaları sinmiş durumdadır.

Ekmek için emek göçü

Göç araştırmalarını okurken, bir sosyal bilimcinin karşılaşacağı "alan razı veren razı" durumunu bu kitabı okurken de insan ister istemez aklına getiriyor. Göçün kişinin özgür bir kararı olduğu ve Türkleri kimsenin Almanya'ya zorla getirmediği ve Almanya'da zorla tutmadığı yanılmasına dikkatsiz bir okuyucu kolayca kapılabilir. Zira, özellikle 1960 ve 70'lerde Türkiye'de göç, kitaptaki öz yaşam öykülerinden de gördüğümüz üzere, sınıf atlamanın bir aracı olarak algılanmıştır. Sınıf atlanırken gözden kaçan ise göçün sosyal maliyetidir ki, bu kitapta anlatılanlar, kanımca, sosyal maliyete verilebilecek en güzel örneklerdir. Sosyal maliyet denince akla ilk gelen aile birliği ve çocuklar oluyor. Kitapta özellikle aileyi merkeze koyan Türk kültürü ve bireyi merkeze koyan Alman kültürü kıyaslanarak, Türklerin göç hikayelerinden ailelerinin ve özellikle de göçmen çocuklarının nasıl etkilendiği son derece çarpıcı bir şekilde verilmiş.

Bu kitabın göç araştırmaları açısından bir başka önemli yanı ise anlatılarda sık sık değinilen ve yine

literatürde çok az çalışılan, erkek göçmenlerin "bayan arkadaşlar"ı konusudur. İşyerleri ve işçi yatakhaneleri arasına sıkışmış yaşamlarında sosyalleşemeyen, bekar ya da evli, ancak eşinden uzak yaşayan erkek göçmenlerin uzun yıllar süren duygusal ilişkiler geliştirdikleri yalnız yaşayan, yaş ilerlemiş Alman kadınlarının, bu göçmenlerin gurbetteki yaşamlarında tuttıkları yer son derece etkileyici şekilde anlatılmış.

Kitap, birinci kuşak Almanya Türkleri ile yapılan derinlemesine görüşmelere dayandığı için, kuşaklar arasındaki farkı ve yaşanan dönüşümü anlamamız açısından da oldukça önemli. Örneğin, 1970'lerde Türk göçmenlerin inançlarını yaşayış biçimlerine baktığımızda, ilk kuşağın anlatılarında İslamın son derece bireysel ve naif bir şekilde yaşanmış olduğunu kolayca gözlemleyebiliyoruz. 1990'larda siyasallaşan ve örgütlü bir hal alarak Almanya Türkleri arasında taban bulan İslami hareket düşünüldüğünde, yaşanan dönüşümü kavramamız açısından bu yaşam hikayeleri bize önemli ipuçları vermektedir. Almanya: Hala Acı Vatan mı?

Bu öz yaşam öykülerini okurken göç olgusuna bu kez kendimizi bu insanların yerine koyarak ve onların göçmenlik deneyimleri ışığında bakıyoruz. Entegrasyon tartışmalarında neden olarak ortaya konan sayısız sosyo-ekonomik faktörün yanı sıra temelde yatanın diyalog eksikliği olduğunun en güzel örneklerinden biri de bu kitapta göçmenlerin bizlerle paylaştıkları: Almanya'nın Almanya Türkleri için - en azından bir zamanlar- neden "acı vatan" olduğu.

Almanya'ya 1976 yılında gelen ve Hamburg'da kuaförlük yapan Behcet Algan'ın şu sözleri ise kitabın ana mesajını özetler nitelikte; '...bir atasözü vardır: Güçsüz olana herkes vurur. İşte bu nedenle buradaki yabancılar hep yabancı olarak kalıyor. Oysa bu dünya tüm insanlara aittir. Temiz kaldığı ve işini iyi yaptığı sürece herkes nerede yaşamak istediğine kendisi karar verebilmelidir. Bu şekilde düşünürsek dünyanın her yerinde bir arada yaşamayı başarabiliriz ve bunu öğrenmeliyiz'.

Bu eser, göç tartışmalarında, elli yıllık bir göç tarihinin bu ilk temsilcilerinin de söyleyecek bir sözü olduğunu hatırlatması açısından da son derece anlamlı bir çalışma. Böyle çalışmaların çoğalması temennisi ile.